

DYLEMATY STRATEGICZNE XXI WIEKU

Księga Jubileuszowa
dedykowana Profesorowi
Michałowi Chorośnickiemu
z okazji czterdziestolecia
pracy naukowej

Pod redakcją
naukową

Roberta Kłosowicza
Bogdana Szlachty
Janusza Józefa Węca

Dylematy strategiczne XXI wieku

Dylematy strategiczne XXI wieku

Księga Jubileuszowa dedykowana
Profesorowi Michałowi Chorośnickiemu
z okazji czterdziestolecia pracy naukowej

*Pod redakcją naukową
Roberta Kłosowicza
Bogdana Szlachty
Janusza Józefa Węca*

Kraków 2013

Copyright by Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych
Uniwersytetu Jagiellońskiego and individual authors, 2013

Recenzent: prof. dr hab. Andrzej Zięba

Opracowanie redakcyjne: Dagmara Małysza, Justyna Wójcik

Korekta: Mateusz Kijewski

Projekt okładki: Igor Stanisławski

Skład i łamanie: Małgorzata Manterys-Rachwał

Publikacja dofinansowana
przez
Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego

ISBN 978-83-7638-375-0

KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel./faks: 012 431-27-43, 012 421-13-87
e-mail: akademicka@akademicka.pl

Księgarnia internetowa:
www.akademicka.pl

Spis treści

Tabula Gratulatoria	VII
Słowo o Jubilacie.....	IX
Promotorstwo zakończonych prac doktorskich	XIII
Dorobek naukowy – najważniejsze prace	XV

CZĘŚĆ PIERWSZA. HISTORIA – PAŃSTWO – PRAWO

Marek Bankowicz, <i>Instytucja prezydenta a siły zbrojne i bezpieczeństwo narodowe: wybrane przypadki</i>	1
Włodzimierz Bernacki, <i>Prawo i państwo w myśli politycznej Karola Libelta</i>	9
Agnieszka Czubik, <i>Przesłanka „znaczącego uszczerbku” – nowy warunek dopuszczalności skargi indywidualnej w systemie ochrony praw człowieka Rady Europy</i>	23
Paweł Czubik, <i>Nowe strefy wolnego handlu USA – od prostej wymiany handlowej do celów „wyższych”</i>	37
Antoni Dudek, <i>Główne czynniki dynamizujące rozkład systemu realnego socjalizmu w Polsce lat 80. XX wieku</i>	49
Dominika Dziwisz, <i>„Tallinn Manual” – próba interpretacji prawa międzynarodowego dla cyberprzestrzeni</i>	65
Barbara Krauz-Mozer, <i>W poszukiwaniu „ducha” naszych czasów</i>	75
Kazimierz Lankosz, <i>Rozstrzyganie sporów w ramach WTO w świetle współczesnego prawa międzynarodowego – wybrane zagadnienia</i>	85
Jacek M. Majchrowski, <i>Kilka uwag o Sejmie Ustawodawczym</i>	111
Andrzej Mania, <i>Wywiad i politycy. Rywalizacja i współdziałanie w procesie formowania polityki bezpieczeństwa w USA</i>	119
Grzegorz Mazur, <i>Dwóch kurierów ZWZ do Lwowa – sprawa Stanisława i Józefa Żymierskich</i>	135
Sylwia Rasson, <i>The Human Right to Health Versus Intellectual Property Rights in the Context of Developing Countries</i>	143
Arkady Rzegocki, <i>Soft power – niedoceniana siła</i>	155
Barbara Stoczewska, <i>Ruchy narodowe w Europie Środkowo-Wschodniej – główne elementy charakterystyki</i>	161
Bogdan Szlachta, <i>Publicystyka propapieska w trakcie sporu o inwestyturę. Uwagi o pracy Manegolda z Lautenbach</i>	171

CZĘŚĆ DRUGA. POLITYKA MIĘDZYNARODOWA

Bogusława Bednarczyk, <i>Europejska strategia antydyskryminacyjna w XXI wieku – regres czy postęp?</i>	187
Ewa Bojenko-Izdebska, <i>„Zintegrowane bezpieczeństwo” w strategii bezpieczeństwa RFN</i>	199
Ewa Bujwid-Kurek, <i>Spór graniczny w relacjach słoweńsko-chorwackich na przykładzie Zatoki Pirańskiej</i>	209
Marek Czajkowski, <i>Obrona przeciwrakietowa Izraela</i>	221
Ryszard M. Czarny, <i>Wzrost międzynarodowego zainteresowania Daleką Północą</i>	237
Erhard Cziomer, <i>Dylematy niemieckiej strategii przewyciężenia kryzysu strefy euro Unii Europejskiej w XXI wieku</i>	249
Aleksander Głogowski, <i>Chiny – Pakistan – Afganistan. Nowe mocarstwo wobec starych wyzwań</i>	263
Artur Gruszcak, <i>Centrum Analizy Wywiadowczej Unii Europejskiej i jego rola w strategii bezpieczeństwa UE</i>	273
Edward Halizak, <i>Region Azji i Pacyfiku – logika geoeconomii i geopolityki</i>	285
Robert Kłosowicz, <i>Upadek państwowości jako jedna z głównych przyczyn zagrożenia dla pokoju w Afryce Subsaharyjskiej po zakończeniu zimnej wojny</i>	299
Iwona Krzyżanowska, <i>Ograniczenia w prognozowaniu stosunków międzynarodowych i ich znaczenie dla planowania strategicznego</i>	315
Rafał Kwieciński, <i>Smok wynurza się z Zachodniego Oceanu. Chińska strategia „sznura pereł”</i>	329
Marcin Lasoń, <i>Priorytety polskiej polityki zagranicznej 2012-2016 – strategiczną wizją na drugą dekadę XXI wieku?</i>	341
Agnieszka Nitszke, <i>Polityka azylowa Unii Europejskiej. Między idealizmem a realizmem</i>	353
Małgorzata Pearson, <i>Polityka zagraniczna Unii Europejskiej w obszarze praw człowieka w zmieniającym się świecie</i>	367
Mieczysław Stolarczyk, <i>Dylematy strategiczne polityki wschodniej Polski na początku drugiej dekady XXI wieku</i>	381
Ewa Szczepankiewicz-Rudzka, <i>Dlaczego arabska wiosna nie zawitała do Algierii? Ograniczenia i perspektywy transformacji społeczno-politycznej</i>	405
Marcin Tarnawski, <i>Dylematy rosyjskiej polityki bezpieczeństwa</i>	417
Janusz Józef Węc, <i>Debata w Niemczech na temat drugiej reformy ustrojowej Unii Europejskiej (2011-2012). Ewolucja programowa niemieckich partii politycznych w polityce europejskiej</i>	431
Justyna Zajac, <i>Region MENA w polityce bezpieczeństwa Unii Europejskiej</i>	453
Lubomir W. Zyblikiewicz, <i>Klub Rzymski – po 45 latach</i>	465
Noty o Autorach	477

TABULA GRATULATORIA

Piotr Bajor
Piotr Borowiec
Krystyna Chojnicka
Anna Citkowska-Kimla
Zbigniew Czubiński
Krystyna Daniel
Agnieszka Dębska
Andrzej Dudek
Magdalena Geodecka
Irena Głuszyńska
Marcin Grabowski
Łukasz Jakubiak
Małgorzata Jasińska
Agnieszka Kastory
Piotr Kimla
Małgorzata Kiwior-Filo
Beata Kosowska-Gąstoł
Grzegorz Kowalski
Wiesław Kozub-Ciembroniewicz
Renata Król-Mazur
Małgorzata Kułakowska
Roman Kuźniar
Michał Matyasik

Maciej Miżejewski
Tomasz Młynarski
Ewa Myślak
Agnieszka Nowakowska-Swół
Dorota Pietrzyk-Reeves
Agnieszka Podoba
Marta Polaczek-Bigaj
Błażej Sajduk
Dominik Sieklucki
Agnieszka Sikora
Jacek Sokołowski
Irena Stawowy-Kawka
Krzysztof Szczerski
Paweł Ścigaj
Monika Ślufińska
Damien Thiriet
Adrian Tyszkiewicz
Magdalena Ullman-Kulik
Tomasz Wiecech
Rafał Wordliczek
Rafał Woźnica
Andrzej Zięba
Agnieszka Zyza

Dylematy niemieckiej strategii przezwyciężenia kryzysu strefy euro Unii Europejskiej w XXI wieku

Celem poniższego artykułu jest syntetyczne przedstawienie zasadniczych dylematów związanych z wypracowaniem i realizacją niemieckiej strategii przezwyciężenia kryzysu strefy euro Unii Europejskiej (UE) w latach 2010-2012. Zagadnienie to ma ogromne znaczenie teoretyczne i praktyczne, ponieważ od przezwyciężenia kryzysu i stabilizacji strefy euro zależą zarówno dalsze funkcjonowanie i przyszły kształt UE, jak również jej rola i pozycja międzynarodowa. Niemcy, jako największy kraj UE pod względem potencjału demograficznego i gospodarczego oraz dużej aktywności politycznej, odgrywały wraz z Francją pierwszoplanową rolę w poszukiwaniu strategii przezwyciężenia kryzysu strefy euro do połowy 2012 r. Od chwili wyboru w maju 2012 r. socjalisty François Hollande'a na nowego prezydenta Francji między obu krajami uwidoczniły się różnice w podejściu do powyższego zagadnienia, wzmacniając pozycję Niemiec. Przyjęta w opracowaniu cezura czasowa odpowiada genezie i ewolucji kryzysu strefy euro. Jej początek przypada na rozwój światowego kryzysu finansowo-gospodarczego, a zwłaszcza ujawnienie się nadmiernego zadłużenia w Grecji pod koniec 2009 r. Doprowadziło to w latach 2010-2012 do pogłębienia się zadłużenia krajów południowych w strefie euro, przyczyniając się stopniowo do kryzysu instytucjonalnego całej UE. Cezurą końcową artykułu jest zasadniczo grudzień 2012 r., choć sporadycznie pojawiają się nawiązania do niektórych aspektów kryzysu strefy euro z początku 2013 r.

Opracowanie poniższe stanowi fragment większej całości i wiąże się z szerszymi badaniami autora nad rolą Niemiec w kryzysie strefy euro¹. Wykorzystano w nim również wcześniejsze publikacje autora na ten temat². Ograniczone ramy

¹ Zob. E. Cziomer, *Rola Niemiec w kryzysie strefy euro po 2009 r. Projekt badawczy Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego (KAAFM) w Krakowie* (w druku).

² Zob. ważniejsze analizy autora: E. Cziomer, *Od światowego kryzysu gospodarczego do kryzysu strefy euro: implikacje wewnętrzne dla Niemiec*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2011, nr 5, s. 33-50; „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2012, nr 3: *Prawno-polityczne wyzwania*

opracowania pozwalają autorowi jedynie na dokonanie syntetycznej analizy stanowiska Niemiec wobec kryzysu strefy euro, zwalniając go zarazem z nadmiernej rozbudowy przypisów.

1. Istota i uwarunkowania kryzysu strefy euro oraz rola Niemiec w wypracowaniu strategii jego przezwyciężenia

Utrzymujący się od ponad trzech lat kryzys strefy euro UE nie stanowi kryzysu wspólnej waluty euro. Wynika on głównie z długofalowych następstw światowego kryzysu finansowo-gospodarczego oraz związanego z tym nadmiernego zadłużenia niektórych krajów strefy euro, którego najważniejsze przyczyny leżały głównie w:

- błędnej konstrukcji Unii Gospodarczej i Walutowej (UGW), a następnie w wypracowaniu postanowień Paktu Stabilności i Wzrostu (1997) jako podstawy wprowadzenia waluty euro (2002), której mechanizmy funkcjonowania utrudniały podejmowanie skutecznych działań przeciwko licznym zagrożeniom na międzynarodowych rynkach finansowych;
- utrzymywaniu się zróżnicowanego rozwoju oraz zdolności konkurencyjnej siedemnastu krajów członkowskich strefy euro, wpływających odmiennie na stopień ich deficytu budżetowego oraz wiarygodności kredytowej na międzynarodowych rynkach finansowych, które się nasiliły zwłaszcza od drugiej dekady XXI w.;
- systematycznym łamaniu kryteriów konwergencji oraz Paktu Stabilności i Wzrostu przez członków strefy euro (w latach 2002-2012 sześćdziesiąt razy, w tym również przez Niemcy i Francję w latach 2003-2005);
- negatywnych następstwach licznych spekulacji bankowych w dobie globalizacji, ujawnionych na szerszą skalę przez wybuch światowego kryzysu gospodarczo-finansowego od 2008 r. w USA i Europie.

Po ogłoszeniu przez Grecję pod koniec 2009 r. niemożności obsługi zadłużenia zagranicznego kryzys nadmiernego zadłużenia objął od 2010 r. stopniowo również Portugalię, Irlandię, Hiszpanię i Włochy, czyli tzw. grupę krajów PIIGS (Portugal, Ireland, Italy, Greece, Spain). Stopniowo kryzys zadłużenia strefy euro przekształcił się w kryzys polityczny oraz funkcjonowania instytucji całej UE.

Światowy kryzys finansowo-gospodarczy z lat 2008-2009 miał również szereg ujemnych następstw dla Niemiec o charakterze wewnętrznym oraz międzynarodowym. Dla załagodzenia jego negatywnych skutków gospodarczo-społecznych ówczesny rząd wielkiej koalicji CDU/CSU/SPD wyasygnował ponad 700 mld euro w formie różnych świadczeń społecznych, dotacji, zwłaszcza na udzielanie gwarancji kredytowych firmom i bankom. Pozwoliło to na szybsze przezwyciężenie

w Niemczech kryzysu i groźby recesji oraz osiągnięcie w latach 2010-2012 znacznie lepszych wskaźników gospodarczych niż pozostałe większe kraje strefy euro.

W wyniku wyborów do Bundestagu we wrześniu 2009 r. władzę na szczęblu federalnym przejęła w Niemczech koalicja chadecko-liberalna (CDU/CSU/FDP) z dotychczasową kanclerz Angelą Merkel (CDU) na czele. Zbiegło się to z wejściem w życie postanowień traktatu lizbońskiego, który przyznał kanclerzowi federalnemu pierwszoplanową rolę w kształtowaniu polityki integracyjnej Niemiec w UE i wyłączne prawo reprezentowania ich interesów w Radzie Europejskiej. Nastąpiło to kosztem ograniczenia dotychczasowych uprawnień ministra spraw zagranicznych, którym został w 2009 r. jako wicekanclerz przywódca partnera koalicyjnego chadecji – przewodniczący FDP – Guido Westerwelle. Ze względu na liczne błędy i zły styl kierowania partią wiosną 2011 r. Westerwelle został zmuszony do ustąpienia ze stanowiska przewodniczącego FDP i wicekanclerza, zachował jednak funkcję ministra spraw zagranicznych. Jego następcą na stanowisku przewodniczącego FDP został Phillip Rössler (z pochodzenia adoptowany w Niemczech Wietnamczyk), łączący to stanowisko z funkcją ministra gospodarki oraz wicekanclerza. Zmiany powyższe nie ustabilizowały sytuacji wewnętrznej w FDP. W latach 2010-2012 partia ta poniosła znaczne straty i nie przekroczyła klauzuli pięcioprocentowej w licznych wyborach krajowych, co stawia pod znakiem zapytania ewentualną kontynuację koalicji chadecko-liberalnej po kolejnych wyborach do Bundestagu 22 września 2013 r. Partie opozycyjne, SPD i Sojusz 90/Zieloni, według aktualnych sondaży ankietowych również nie posiadają wystarczającego poparcia dla pokonania chadecji w nadchodzących wyborach do Bundestagu, co pozostawia kwestię ustanowienia stabilnej większości parlamentarnej po 22 września 2013 r. otwartą, stwarzając hipotetycznie możliwość utworzenia w ostateczności trzeci raz w historii Niemiec wielkiej koalicji CDU/CSU/SPD.

Należy jednak podkreślić, że zarówno SPD, jak i Zieloni popierali w latach 2010-2012 wszelkie ważniejsze decyzje kanclerz Merkel mające na celu ratowanie strefy euro. Było to ważne, gdyż z jednej strony wzrastał sprzeciw wobec strategii Merkel w łonie chadecji i liberałów, a z drugiej w styczniu 2013 r. SPD i Zieloni uzyskali większość blokującą w drugiej izbie parlamentarnej – Bundesracie, co jeszcze bardziej uzależniło kanclerz Merkel od ich poparcia parlamentarnego przy głosowaniach nad kolejnymi pakietami ratunkowymi dla strefy euro w pierwszym kwartale 2013 r.

Nie wchodząc w tym miejscu w szczegóły, można stwierdzić, że obecna sytuacja wewnątrzpolityczna w RFN rzutuje w dużym stopniu ujemnie na podejmowanie kluczowych decyzji odnośnie do kształtowania i realizacji niemieckiej strategii i taktyki w dążeniu do stabilizacji, a następnie przewyciężenia kryzysu strefy euro w 2013 r. Dodatkowo od jesieni 2009 r. kanclerz Merkel przeniosła centrum koordynacyjno-decyzyjne w zakresie polityki europejskiej do Urzędu Kanclerskiego, konsultując ściśle wszystkie najważniejsze decyzje strategiczne na polu przeciwdziałania kryzysowi zadłużenia strefy euro z federalnym Ministerstwem Finansów, którym kieruje bliski zaufany Merkel, polityk chadecki Wolfgang Schäuble

z CDU. Natomiast – jak wskazano wyżej – zdecydowanemu pomniejszeniu uległa tradycyjnie duża rola i znaczenie Ministerstwa Spraw Zagranicznych w kształtowaniu polityki europejskiej Niemiec, zwłaszcza na polu ratowania strefy euro.

Ze względu na stabilność wewnętrzną oraz ogromny potencjał ekonomiczno-finansowy Niemcom udało się od początku drugiej dekady XXI w. umocnić swoją rolę międzynarodową. Za najważniejsze atuty oraz instrumenty aktywności międzynarodowej oraz silnej pozycji Niemiec w UE można uznać przede wszystkim:

- utrzymanie drugiego miejsca po Chińskiej Republice Ludowej (ChRL) w eksporcie światowym, którego wartość roczna wynosi ok. 40,1% niemieckiego PKB (z czego w 2010 r. na poszczególne regiony przypadało procentowo: UE-27 – 61%, strefa euro – 40%, pozostałe kraje Europy bez UE – 11%, Azja – 15%, Ameryka – 10%, Afryka – 2%, Australia i Oceania – 1%).
- członkostwo w kluczowych organizacjach międzynarodowych: G-7/8, G-20, Światowej Organizacji Handlu (WTO), Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), Międzynarodowym Funduszu Walutowym (MFW) (wkład finansowy: 5,8%, za USA – 17,74% z prawem weta i Japonią – 6,01%) oraz Banku Światowym (z wkładem 5,8%); na forum ONZ Niemcy bardzo ściśle współdziałają dodatkowo w wielu sprawach z Chinami, Indiami, Brazylią, Rosją i Afryką Południową, czyli w ramach tzw. grupy BRICS;
- to, że jest największym płatnikiem netto UE, w 2011 r. – 9,22 mld euro (przed Wielką Brytanią – 5,63 mld euro i Francją – 5,53 mld euro);
- fakt, że jest największym udziałowcem Europejskiego Banku Centralnego (EBC) – 18,9371% (kapitał 1 090 912 027,43 euro), przed Francją (14,2212%) i Włochami (12,4966%), dla porównania Grecja – 1,9649%³.

Unia Europejska jako całość oraz sama strefa euro były na początku 2010 r. całkowicie nieprzygotowane do przeciwdziałania pogłębiającemu się kryzysowi zadłużenia Grecji. Postanowienia traktatowe oraz prawo europejskie nie przewidywały bowiem możliwości zaciągania kredytów przez członków, zarówno od pozostałych państw członkowskich, jak i w EBC. W tej sytuacji inicjatywę wypracowania mechanizmu udzielenia doraźnej pomocy finansowej Grecji musiały przejąć czołowe kraje Eurogrupy – Niemcy i Francja. Po siedmiu tygodniach intensywnych dyskusji od początku 2010 r. między kanclerz Merkel a greckim premierem Jorgosem Papandreu, jak też w łonie instytucji UE oraz między krajami Eurogrupy, zwłaszcza zaś między kanclerz Merkel a prezydentem Nicolasem Sarkozym, na szczycie UE 26 marca 2010 r. w Brukseli przyjęto rozwiązanie przeformowane przez niemiecką kanclerz i jej doradców. Decyzję powyższą potwierdzono ostatecznie w specjalnym oświadczeniu ówczesnych szesnastu państw Eurogrupy w tym samym dniu. Zawierało ono następujące postanowienia:

³ Zob. *Deutschland*, [w:] *Der Fischer-Weltalmanach. Zahlen, Fakten, Daten*, Frankfurt am Main 2011, s. 117 i nn.

- warunkowa pomoc dla Grecji może zostać udzielona równocześnie przez MFW oraz członków strefy euro, jeśli Grecja nie będzie w stanie sama zaciągać kolejnych kredytów na rynkach finansowych na spłatę swego zadłużenia;
- pomoc dla Grecji ze strony członków strefy euro przyjmie formę bilateralnych pożyczek na zasadach komercyjnych;
- każda pożyczka będzie wymagała jednogłośnej zgody wszystkich krajów strefy euro;
- uzgodniono powołanie odpowiedniej grupy roboczej dla wypracowania określonych mechanizmów i kryteriów postępowania na przyszłość w podobnych sytuacjach;
- w przyszłości Rada Europejska winna stać się pewnego rodzaju „rządem gospodarczym”, zmierzającym do koordynacji polityki gospodarczej i strategii wzrostu UE⁴.

Od wiosny 2010 r. zabiegi Niemiec na rzecz wypracowania strategii wobec narastającego kryzysu zadłużenia Grecji oraz niektórych państw południowych strefy euro zmierzały w dwóch zasadniczych kierunkach. Pierwszym było ściśle współdziałanie ze wszystkimi państwami członkowskimi UE dla lepszej koordynacji i nadzoru polityki podatkowej i fiskalnej. W tym celu w latach 2010-2012 przyjęto między innymi takie regulacje prawno-finansowe, jak: pakt euro plus, „sześciopak” i semestr europejski, które miały uchronić mechanizmy kontrolne oraz chronić poszczególne kraje członkowskie UE przed nadmiernym zadłużaniem się. Drugim – wprowadzenie finansowych instrumentów ratunkowych i gwarancji kredytowych w oparciu o przyjęcie ostrych rygorów fiskalnych oraz poddanie się zadłużonych krajów wnikliwej kontroli ze strony Komisji Europejskiej, EBC i MFW. Była ona warunkiem uzyskania pomocy w ramach specjalnie utworzonych instrumentów finansowych – Europejskiego Mechanizmu Stabilności Finansowej (EFSM), zastąpionego niebawem przez drugi instrument gwarantowany wyłącznie przez kraje Eurogrupy – Europejski Instrument Stabilności Finansowej (EFSF, ustanowiony 7 czerwca 2010 r.) oraz powołania 21 lipca 2011 r. do życia na szczycie Eurogrupy w Brukseli stałego mechanizmu ratunkowego (zmodyfikowanego 2 lutego 2012 r.) – Europejskiego Mechanizmu Stabilizacyjnego (ESM), który wszedł w życie 1 października 2012 r., a zarządzająca nim Rada Gubernatorów ukonstytuowała się w Luksemburgu 8 października 2012 r.⁵

Ukoronowaniem działań niemiecko-francuskich na rzecz zahamowania zachwiania od 2010 r. stabilności finansowej strefy euro było zaproponowanie przez Merkel i Sarokzy'ego 5 grudnia 2011 r. w Paryżu oraz podpisanie 1 marca 2012 r.

⁴ Zob. *Deutsche Presseagentur – DPA. Beschluss der Eurogruppe zur Griechenlandkrise*, „Frankfurter Rundschau” 2010, 26 III.

⁵ Zob. szczegółowo: T. Kunstein, W. Wesels, *Die Europäische Union in der Währungskrise: Eckdaten und Schlüsselentscheidungen*, „Integration” 2011, Nr. 4, s. 309-322; K. Busch, *Scheitert der Euro? Strukturprobleme und Politikversagen bringen Europa an den Abgrund*, Berlin 2012, s. 7-16.

w Brukseli przez przywódców dwudziestu pięciu państw UE Traktatu o stabilności, koordynacji i zarządzaniu unią gospodarczą i walutową⁶. Traktat powyższy, określany często jako pakt fiskalny, posiada charakter umowy międzyrządowej, który poza siedemnastoma krajami strefy euro podpisały pozostałe państwa członkowskie UE z wyjątkiem Wielkiej Brytanii i Czech. Jego najistotniejsze postanowienia to:

- zobowiązanie państw strefy euro do przestrzegania kryteriów UGW, zwłaszcza utrzymywania swojego deficytu strukturalnego zadłużenia na poziomie 0,5% PKB, od którego można odejść tylko w szczególnych przypadkach, w tym między innymi z powodu poważnego załamania gospodarczego, wywołanego przez ważne czynniki zewnętrzne;
- nowe regulacje winny być w ciągu roku po wejściu w życie traktatu w 2013 r. wpisane do prawodawstwa każdego z krajów, a ich niewprowadzenie, jak również posiadanie deficytu strukturalnego może zostać zaskarżone do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, który będzie miał prawo nałożenia kary do wysokości 0,2% PKB;
- państwa Eurogrupy będą się obligatoryjnie spotykały dwa razy w roku, w posiedzeniach tych będą miały prawo uczestniczyć państwa sygnatariusze nieposiadające wspólnej waluty euro w odniesieniu do spraw poświęconych „jej konkurencyjności, modyfikacjom ogólnej architektury unii monetarnej oraz jej głównych zasad funkcjonowania”. Spotkaniom powyższym przypisano funkcje koordynacyjne postulowanego przez Sarkozy'ego od początku 2011 r. „rządu gospodarczego Eurogrupy”. Traktat wszedł w życie z chwilą jego ratyfikacji przez dwanaście państw 1 stycznia 2013 r.

Ogólnie można stwierdzić, iż wejście w życie ESM i paktu fiskalnego na przełomie 2012 i 2013 r. nie stanowi jeszcze momentu zwrotnego w realizacji forsowanej od trzech lat przez Niemcy strategii przezwyciężenia kryzysu zadłużenia strefy euro poprzez oszczędności i koordynację polityki fiskalnej. Strategia powyższa nie budzi też entuzjazmu wielu partnerów zewnętrznych, stwarzając zarazem szereg dylematów wewnętrznych dla Niemiec w kontekście realizowania własnych interesów w ramach strefy euro i całej UE.

⁶ Zob. Treaty on stability, coordination and governance in the economic and monetary union, 2 III 2012, [on-line] http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/128035.pdf, dostęp: 13 III 2013.

2. Zasadnicze dylematy i wyzwania działań Niemiec na rzecz stabilizacji strefy euro

Podjętowanym przez rząd chadecko-liberalny i osobiście przez kanclerz Merkel w latach 2010-2012 działaniom na rzecz przywrócenia stabilizacji strefy euro towarzyszyły określone dylematy i wyzwania o charakterze wewnętrznym i zewnętrznym, które ze względu na ograniczone ramy opracowania mogą zostać poniżej wyłącznie zasygnalizowane.

Stosowana przez Niemcy strategia oszczędzania oraz przestrzegania dyscypliny budżetowo-podatkowej nie przyczyniła się w omawianym okresie do podniesienia konkurencyjności nadmiernie zadłużonych gospodarek krajów PIIGS. Mimo uzyskania znacznych pakietów ratunkowych (w mld euro): Grecja – 110 (1) i 130 (2) oraz redukcja zadłużenia o 50%, Irlandia – 85, Portugalia – 78, Hiszpania maksymalnie do 100 (pomoc dla ratowania banków) ich efekty wdrażania były ograniczone. Według danych niemieckiego Ministerstwa Finansów z początku stycznia 2013 r. udział RFN w powyższych pakietach ratunkowych wyniósł 77,6 mld euro, czyli ok. 27% wkładów wszystkich krajów członkowskich Eurogrupy, a jej gwarancje i ryzyko kredytowe opiewały łącznie na początku 2013 r. na kwotę 310 mld euro⁷.

Ponadto na silną pozycję finansową Niemiec w strefie wpływa fakt, iż są one dodatkowo największym wierzycielem wszystkich szesnastu krajów strefy euro. Na trzy kategorie pożyczek niemieckich: 1) dla banków, 2) dla firm, koncernów i osób prywatnych oraz 3) budżetu publicznego przypadało w 2011 r. ponad 2,5 bln euro (dokładnie: 2 790 mld euro), z czego na tzw. kraje problematyczne (Grecję, Irlandię, Portugalię i Hiszpanię) przypadało bez wierzytelności Niemieckiego Banku Federalnego (Bundesbanku) 777,7 mld euro. Największych pożyczek udzielono jednak Luksemburgowi – 585,5, Francji – 560,3 oraz Holandii – 418,6 mld euro⁸.

Powyższe dane na temat wysokości kredytów i wierzytelności niemieckich odzwierciedlają z jednej strony silne powiązania gospodarczo-finansowe Niemiec ze wszystkimi krajami Eurogrupy, a z drugiej zmuszają kanclerz Merkel do niezwykle odpowiedzialnego i zdecydowanego działania na rzecz przywrócenia stabilności całej strefy euro przy równoczesnej dbałości o zabezpieczenie interesów niemieckich. Dlatego też jej populistyczny styl uzasadniania konkretnych decyzji w tym

⁷ Bundesministerium der Finanzen: *Deutsche Gewährleistungen in Mrd. Euro*, [w:] *Europäische Finanzhilfen im Überblick* (Stand: 31. Januar 2013), [on-line] http://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Standardartikel/Themen/Europa/Stabilisierung_des_Euro/Zahlen_und_Fakten/europaeische-finanzhilfen-im-u, dostęp: 26 III 2013.

⁸ Zob. Sachverständigenrat, Guachten und Expertisen, Jahresgutachten 2011/2012, *Verantwortung für Europa wahrnehmen*, [on-line] <http://www.sachverstaendigenrat-wirtschaft.de/fileadmin/dateiablage/download/publikationen/sg2012.pdf>, dostęp: 26 III 2013.

zakresie zyskiwał z jednej strony aprobatę w licznych niemieckich badaniach ankietowych, ale z drugiej poddawany był krytycznej ocenie w RFN, a zwłaszcza poza jej granicami w mediach i odbiorze społecznym zadłużonych krajów PIIGS⁹.

Wysokość powyższych pożyczek i gwarancji kredytowych udzielanych w ramach pakietów ratunkowych przez rząd CDU/CSU/FDP budziła szereg obaw i ostrych kontrowersji wewnątrzpolitycznych w Niemczech. Dlatego też kanclerz Merkel zainteresowana była szybką ratyfikacją paktu fiskalnego jako pewnego rodzaju gwarancji przywrócenia ram prawnych stabilizacji całej strefy euro. Do łącznej ratyfikacji paktu fiskalnego oraz ESM doszło w Bundestagu już 29 czerwca 2012 r. Jednak prezydent federalny Joachim Gauck nie mógł podpisać na przełomie czerwca i lipca 2012 r. ustawy ratyfikacyjnej ze względu na kilka skarg do Federalnego Trybunału Konstytucyjnego (FTK), które zostały wprawdzie odrzucone, ale Trybunał wyraził zgodę na ratyfikację dopiero 12 września 2012 r. i to pod dwoma istotnymi warunkami:

- Niemcy nie mogą przekroczyć ustalonej granicy wysokości gwarancji kredytowej FSM powyżej bezpiecznej wysokości 190 mld euro;
- Bundestag musi każdorazowo uzyskać bardziej precyzyjne informacje od rządu federalnego przed podejmowaniem wszelkich kluczowych decyzji w ramach polityki europejskiej, w tym zwłaszcza w zakresie finansowania pakietów ratunkowych¹⁰. Innymi słowy, decyzja FTK zmuszała rząd federalny do forsowania jeszcze bardziej restryktywnych postulatów w strategii stabilizacji strefy euro.

Na modyfikację strategii niemieckiej naciskał nowy socjalistyczny prezydent Francji Hollande, zabiegając od maja 2012 r. między innymi o jej uzupełnienie o działania na rzecz wzrostu gospodarczego i zwalczania bezrobocia we wspomnianych wyżej krajach PIIGS. W ciągu kolejnych tygodni eksperci niemieccy i francuscy podjęli rozmowy na temat przygotowania strategii wzrostu gospodarczego. Doprowadziło to na posiedzeniu Rady Europejskiej 28-29 czerwca 2012 r. do przyjęcia Paktu na rzecz wzrostu i zatrudnienia¹¹, mającego niejako uzupełnić pakt fiskalny o działania mające na celu rozbudowę inwestycji infrastrukturalnych w oparciu o kredyty z Europejskiego Banku Inwestycyjnego oraz niewykorzystane fundusze spójności UE o łącznej wysokości ok. 120 mld euro. Było to jednak rozwiązanie doraźne o charakterze symbolicznym, które w żadnej mierze nie może być traktowane jako realistyczna perspektywa przezwyciężenia głębokiego zadłużenia niektórych krajów strefy euro oraz nadchodzącej recesji w większości

⁹ M. Heckel, *So regiert die Kanzlerin. Eine Reportage*, München 2011 oraz najnowsza bardzo krytyczna i dyskusyjna ocena Merkel jako kobiety i polityka bez skrupułów: G. Höhler, *Die Patin. Wie Angela Merkel Deutschland umbaut*, Zürich 2012.

¹⁰ Zob. J. Mühlner-Neuhof, *Bundesverfassungsgericht: Zustimmung unter Vorbehalt*, Cicero Online, 13 IX 2012, [on-line] <http://www.cicero.de>, dostęp: 13 II 2013.

¹¹ Zob. W. Mussler, *Eu-Gipfel. Gipfel der ungelösten Fragen*, „Frankfurter Allgemeine Zeitung” 2012, 28 VI, [on-line] <http://www.faz.net.de>, dostęp: 28 I 2013.

krajów UE¹². Nie oznacza też w praktyce istotnego przełomu w dotychczasowej realizacji strategii przezwyciężenia kryzysu zadłużenia oraz ograniczenia wzrastającego bezrobocia. Większość wydatków na przedsięwzięcia infrastrukturalne oraz na cele społeczne w krajach PIIGS jest pokrywana nie ze środków UE, lecz z i tak już ponad miarę zadłużonych budżetów narodowych.

Strategia Merkel była również przedmiotem ostrej krytyki ze strony zadłużonych państw, zwłaszcza Hiszpanii i Włoch, popieranych przez nowego prezydenta francuskiego Hollande'a. Hiszpanii chodziło o to, aby uzyskać bezpośrednią pomoc eurolandu na ratowanie zadłużonych banków w wysokości ok. 100 mld euro bez konieczności przyjęcia podobnych jak Grecja formalnych zobowiązań kontrolnych. Natomiast Włochom nie zależało na uzyskaniu bezpośredniego kredytu, lecz na stworzeniu im możliwości lepszej obsługi spłacanych długów oraz zaciągania nisko oprocentowanych kredytów, częściowo w ramach tzw. eurobonów emitowanych przez EBC. Ten ostatni postulat włoski od dłuższego czasu popierał też prezydent Hollande, gdyż pogarszający się stan gospodarki francuskiej nie wyklucza w przyszłości konieczności uzyskania przez Francję tańszych kredytów w formie eurobonów. O ile Merkel poszła na określone ustępstwa wobec Hiszpanii w sprawie kredytu bankowego, to jednak zdecydowanie odrzucała natychmiastowe wprowadzenie postulowanych przez Francję eurobonów, które w Niemczech są niemal powszechnie traktowane jako niebezpieczny instrument „uwspólnotowienia długów” w strefie euro. Zachodziła bowiem obawa, że nieograniczona emisja i sprzedaż eurobonów przez EBC mogłaby poważnie zwiększyć ryzyko gwarancyjne dla Niemiec jako największego płatnika w UE. Mimo iż w pewnym momencie obrad wspomnianego już wyżej posiedzenia Rady Europejskiej 28-29 czerwca 2012 r. kanclerz Merkel znalazła się niemal w izolacji, to jednak nie doszło do przyjęcia wspomnianego postulatu włoskiego. Niemiecka kanclerz nie wykluczyła jedynie w przyszłości znalezienia określonego rozwiązania kompromisowego w sprawie tzw. eurobonów pod warunkiem ratyfikacji oraz wejścia w życie paktu fiskalnego i ESM. Poszerzanie uprawnień państw eurolandu i UE do ewentualnego korzystania z łatwiejszego dostępu do wspólnotowych gwarancji kredytowych winno jednak zostać połączone w przyszłości z zobowiązaniami zainteresowanych państw do rygorystycznego przestrzegania paktu fiskalnego oraz zapowiedzianym na powyższym szczycie ustanowieniem dodatkowych projektów utworzenia unii bankowej oraz dodatkowego obciążenia banków opłatami transakcyjnymi, których realizacja może nastąpić po określonych decyzjach i pracach przygotowawczych dopiero w 2014 r.¹³

¹² Zob. O. Schulz, *Gipfeltreffen: Das sind die Ergebnisse von Brüssel*, „Financial Times Deutschland” 2012, 2 VII, [on-line] <http://www.ftd.de>, dostęp: 29 I 2013; J. Ruszkowski, *Unia bankowa. Próba ponadnarodowego rozwiązania kryzysu w strefie euro*, „Biuletyn Instytutu Zachodniego” 2012, nr 106, s. 1-8.

¹³ Zob. C.-A. Caro, L. Röber, *Ist die Krise noch zu überwinden?*, „Analysen & Argumente” 2012, Nr. 105, [on-line] <http://www.kas.de>, dostęp: 30 I 2013.

W RFN od początku kryzysu strefy euro 2009/2010 dała się zauważyć grupa ekspertów, głównie znanych ekonomistów, prawników, byłych dyplomatów oraz menedżerów, którzy zdecydowanie opowiadali się za likwidacją euro oraz powrotem do marki bądź też zastosowaniem wobec zadłużonej Grecji i dalszych potencjalnych dłużników strefy euro mechanizmu „kontrolowanej upadłości”¹⁴. Z grona powyższych przeciwników niemieckiej pomocy dla Grecji oraz udziału Niemiec w funduszu EFSF UE wyszła w 2010 r. skarga do Federalnego Trybunału Konstytucyjnego, który ją wprawdzie odrzucił jako niezgodną z Ustawą Zasadniczą, ale równocześnie zaostriżył kontrolę wyrażania każdorazowej zgody na udzielenie kredytu przez Bundestag¹⁵.

Wielu ekspertów niemieckich, w tym między innymi skupionych wokół poczytnego czasopisma ekonomicznego „Wirtschaftswoche”, wykraczało znacznie poza krytykę samych pakietów ratunkowych dla strefy euro. Jesienią 2012 r. opowiadano się między innymi za potrzebą weryfikacji każdego z jej członków z punktu widzenia osiągniętego poziomu rozwoju i stabilności gospodarczo-politycznej. Żądano przede wszystkim zawieszenia lub pozbawienia członkostwa w strefie euro Grecji (Grexit), mimo iż nie jest to możliwe w świetle obowiązującego traktatu lizbońskiego¹⁶. W marcu 2013 r. powyższe środowiska konserwatywno-liberalne zdecydowały się na ogłoszenie manifestu w sprawie utworzenia w RFN nowego ugrupowania partyjnego o nazwie Alternatywa dla Niemiec (Alternative für Deutschland). Jego głównym postulatem w nadchodzących wyborach do Bundestagu 13 września 2013 r. jest dążenie do opuszczenia przez Niemcy strefy euro¹⁷. Szanse wyborcze powyższego ugrupowania na przekroczenie pięcioprocentowej klauzuli zaporowej są znikome, ale z uwagi na podpisy pod odezwą kilkudziesięciu wybitnych profesorów, prawników i ekonomistów oraz byłych prominentnych polityków chadeckich może ono odebrać nieznaczny procent głosów głównej partii rządzącej CDU kanclerz Merkel.

Należy podkreślić, że jesienią 2012 r. pojawiły się w Niemczech bardziej pogłębione analizy naukowe, postulujące jednoznacznie potrzebę utrzymania i zreformowania strefy euro nie tylko ze względu na interesy gospodarczo-handlowe i finansowe Niemiec, lecz także z uwagi na konieczność dążenia do utrzymania stabilizacji UE, Europy i gospodarki światowej. Jedną z najważniejszych analiz prognostycznych w tym zakresie była opracowana przez szwajcarski ośrodek analityczny – Prognos AG z licznym biurami w Niemczech – ekspertyza *Gospodarcze*

¹⁴ Zob. W. Hankel [et al.], *Das Euro-Abenteuer geht zu Ende. Wie die Währungsunion unsere Lebensgrundlagen zerstört*, Rottenburg 2011 oraz B. Bandulet, *Die letzten Jahre des Euro. Ein Bericht über das Geld, das die Deutschen nicht wollen*, 2 Auflage, Rottenburg 2011.

¹⁵ Zob. ARD: *Verfassungsgericht weist Klagen gegen Euro-Rettung ab*, 7 IX 2011, [on-line] <http://www.tagesschau.de>, dostęp: 12 II 2013.

¹⁶ Zob. M. Fischer, *Schuldenkrise: Europa passt nicht unter ein Dach*, Die Wirtschaftswoche, 25 X 2012, [on-line] <http://www.wiwo.de>, dostęp: 12 II 2013.

¹⁷ Zob. *Aufruf Alternative fuer Deutschland*, 14 III 2013, [on-line] <https://www.alternativefuer.de>, dostęp: 26 III 2013.

następstwa wystąpienia ze strefy euro południowoeuropejskich państw członkowskich. W badaniach podjęto próbę określenia potencjalnych i hipotetycznych następstw bankructwa i wystąpienia ze strefy euro czterech najbardziej zadłużonych państw członkowskich dla czterdziestu dwóch państw najbardziej rozwiniętych oraz wschodzących rynków w skali całego świata w latach 2013-2020. Najważniejsze wnioski wypływające z tych badań w ujęciu syntetycznym można sprowadzić do następujących tez:

- skumulowane straty realnego PKB dla wszystkich czterdziestu dwóch krajów w mld euro wyniosłyby w zakładanym okresie z tytułu bankructwa i wystąpienia: Grecji (Grexit) – 674, Grecji i Portugalii (GP-Exit) – 2 377, Grecji, Portugalii i Hiszpanii (GPS-Exit) – 7 897, Grecji, Portugalii, Hiszpanii i Włoch (GPSI) – 17 157;
- bankructwo i opuszczenie strefy euro przez Grecję spowodowałoby natomiast dla samych Niemiec straty rządu 73 mld, a w wypadku wszystkich czterech krajów GPSI – 1,7 bln euro. Spowodowałoby to równocześnie w Niemczech dodatkowy wzrost liczby bezrobotnych w 2015 r. o ok. jeden milion¹⁸.

Zasadniczą przesłanką silnego zaangażowania się rządu CDU/CSU/FDP w ratowanie euro jako wspólnej waluty było lansowane od jesieni 2011 r. przekonanie, że euro przynosi wymierne korzyści gospodarce niemieckiej¹⁹. Stanowisko rządu jednoznacznie popierały niemieckie koła przemysłowo-handlowe i banki. Ze szczegółowej analizy przeprowadzonej przez grupę banków niemieckich wynikało, że tylko w latach 2009-2010 dzięki posiadaniu wspólnej waluty euro wzrost gospodarczy Niemiec był większy o 50-60 mld euro, niż gdyby wciąż obowiązywała dawna marka niemiecka²⁰.

Stanowisko rządu CDU/CSU/FDP popierały generalnie również partie opozycyjne – SPD i Zieloni, mimo krytyki niekonsekwencji i licznych wahań kanclerz Merkel. Było to ważne, gdyż w szeregach chadecji oraz liberałów była grupa deputowanych, która odmawiała posłuszeństwa kierownictwom partii rządzących, głosując w Bundestagu przeciwko stanowisku koalicji rządzącej. Przeciwno

¹⁸ Zob. *Wirtschaftliche Folgen eines Euro-Austritts der südeuropäischen Mitgliedstaaten*, Bertelsmann Stiftung, *Policy Brief* 2012/06, 17 X 2012, [on-line] http://www.bertelsmann-stiftung.de/cps/rde/xbcr/SID-4837FF17-837E03F3/bst/xcms_bst_dms_36638_36639_2.pdf, dostęp: 21 X 2012. Na marginesie warto wskazać, że już w analizach specjalistów niemieckich z Fundacji Nauka i Polityka w Berlinie w 2011 r. zwracano uwagę na ujemne skutki wyjścia Grecji ze strefy euro, zob. S. Dulien, D. Schwarzer, *Gefährliches Spiel mit dem Euro-Ausstieg. Ein Bankrott Griechenlands ausserhalb der Eurozone wäre das ungünstige Szenario*, Berlin 2011, SWP-Aktuell, Nr. 54, [on-line] <http://www.swp.de>, dostęp: 23 X 2012.

¹⁹ Zob. A. Merkel, *Deutschland profitiert vom Euro*, RegierungOnline, 12 IX 2011, [on-line] <http://www.bundesregierung.de>, dostęp: 29 I 2013.

²⁰ Zob. KfW-Studie: *Abschätzung des quantitativen Vorteils des Euro für Deutschland gegenüber einer fiktiven D-Mark*, Frankfurt am Main, 1 VII 2011. Ekspertyzę powyższą zamieszczono na oficjalnej stronie rządu federalnego. *Euro bringt Milliarden Vorteile für Deutschland*, RegierungOnline, 12 IX 2011, [on-line] <http://www.bundesregierung.de>, dostęp: 29 I 2013.

stanowisku rządu federalnego występowała konsekwentnie jedynie populistyczna Partia Lewicy. Zarzucała ona rządowi CDU/CSU/FDP, że w walce o utrzymanie euro broni głównie interesów banków i koncernów niemieckich²¹.

Zasygnalizowana wyżej tendencja w działaniach na rzecz wspierania stabilizacji strefy euro przez rząd chadecko-liberalny, partie opozycyjne – SPD i Zielonych – oraz koła przemysłowo-handlowe utrzymała się także przez cały 2012 r. oraz na początku 2013 r., nawet po trudnych do przewidzenia implikacjach patowego wyniku wyborów parlamentarnych we Włoszech w lutym tegoż roku czy późniejszego kryzysu bankowego na Cyprze²². Z reprezentatywnych badań ankietowych w Niemczech z końca października 2011 r. wynikało, iż ponad 60% respondentów nie wierzyło w możliwość utrzymania się strefy euro w przyszłości. Kurs polityczny kanclerz Merkel w ratowaniu strefy euro popierało 42% badanych, a 46% odrzucało go²³. Natomiast w badaniach ankietowych z marca 2013 r. aż 64% ankietowanych przewidywało, że w konsekwencji kryzysu bankowego na Cyprze może dojść także do dalszego pogłębienia się kryzysu strefy euro, 9% dostrzegało możliwość nieznacznego osłabienia kryzysu, a 24% zakładało utrzymanie się go na dotychczasowym poziomie. Równocześnie 62% respondentów zakładało, iż w wyniku wyborów do Bundestagu 22 września 2013 r. kanclerz Merkel utrzyma się u władzy. Możliwość zwycięstwa wyborczego kontrkandydata Merkel, Peera Steinbrücka z SPD, przewidywało tylko 27% ankietowanych²⁴.

W sumie można stwierdzić, że dyskusje i kontrowersje związane z rolą Niemiec w kryzysie strefy euro nie stanowią głównego pola walki politycznej w Niemczech przed wyborami do Bundestagu 22 września 2013 r. Zarówno koalicja rządząca CDU/CSU/FDP, jak i dwie największe partie opozycyjne, SPD i Zieloni, nie różnią się w podejściu do praktycznych działań na rzecz stabilizacji strefy euro. Kanclerz Merkel stara się natomiast – z powodzeniem – przekonywać wyborców, że w sposób bardziej zdecydowany działa na rzecz stabilizacji oraz obrony interesów niemieckich w strefie euro. Działania powyższe nie znajdują jednak aprobaty poza granicami Niemiec, gdzie zarówno w mediach, jak też przez niemalą część polityków zachodnich Niemcy oskarżane są o próbę wykorzystania kryzysu oraz własnej potęgi gospodarczo-finansowej do dominacji politycznej oraz narzucenia swojej woli całej UE.

²¹ Zob. B. Höll, A. Troost, *Erforderliche Massnahmen zur Überwindung der Eurokrise. Positionspapier*, Die Linke im Bundestag, 27 VIII 2011, [on-line] <http://www.linksfraktion.de>, dostęp: 3 X 2012.

²² Zob. C. Schömann-Finck, P. Seiffert, *Politischer Patt in Italien. Das sind die Folgen der Chaos-Wahl im Stiefelstaat*, „Focus” Online 2013, 26 II, [on-line] <http://www.focus.de>, dostęp: 28 II 2013.

²³ Zob. *Deutschlandtrend: Merkel verliert Rückhalt im Volk*, „Financial Times Deutschland” 2011, 2 X, [on-line] <http://www.ftd.de>, dostęp: 15 XII 2012.

²⁴ Zob. *Politbarometer. März 2013*, [on-line] <http://www.Eurokrise%-20-03-2013-23%20Angst%20um%20Ersparnisse%20nimmt%20zu%20-%20ZDFde.htm>, dostęp: 25 III 2013.

3. Zamiast zakończenia: niemieckie scenariusze przyszłości strefy euro

Dyskusje naukowe i publicystyczne na temat przyszłości strefy euro są w Niemczech popularne oraz prowadzone systematycznie od 2010 r. Dlatego zamiast szerszych własnych ocen i wniosków końcowych autor zdecydował się poniżej na skrótowe zasygnalizowanie dwóch odrębnych scenariuszy przyszłości strefy euro, które wyrażają określone interesy i wizje wpływowych ośrodków opiniotwórczych w RFN.

Pierwszy scenariusz odzwierciedla opinie zespołu naukowców, prominentnych polityków i menadżerów, którzy należą zarówno do zwolenników, jak i eurosceptyków oraz zdecydowanych przeciwników waluty euro. W oparciu o ich dyskusje przygotowano obszerny materiał dla mediów niemieckich, opublikowany 20 kwietnia 2012 r. Przewiduje on cztery scenariusze:

1. Grecja opuszcza strefę euro.
2. Klub czterech najbardziej stabilnych krajów skupionych wokół Niemiec (Holandia, Austria i Finlandia) opuszcza strefę euro.
3. Najbardziej zagrożone kraje – głównie: Grecja, Portugalia i Hiszpania – występują przejściowo ze strefy euro, do której po określonym czasie mogą powrócić. Odrębny blok z zachowaniem euro tworzą Niemcy, Austria, Finlandia i Holandia, choć nie wyklucza się również możliwości utworzenia większego bloku krajów nordyckich euro, do którego mogłaby przystąpić także Francja.
4. Powrót Niemiec do marki niemieckiej, co miałoby daleko idące implikacje zarówno dla strefy euro, jak i całej UE²⁵.

Niespełna rok później, 20 marca 2013 r., interdyscyplinarny zespół naukowców Fundacji im. Friedrich Eberta, związanej z SPD, w oparciu o długoletnie badania opublikował pięć scenariuszy przyszłości strefy euro, które przewidywały następujące warianty hipotetycznego działania i rozwoju wydarzeń:

1. Kontynuowanie obecnej strategii i taktyki ratowania euro, forsowanej głównie ze względu na własne korzyści przez RFN, którą określono jako „działanie na przetrwanie” (*Durchwursteln*, czyli od decyzji do decyzji Eurogrupy).
2. Ustanowienie unii politycznej, której w rzeczywistości nikt nie chce, w tym również sama RFN.
3. Podział UE na „rdzeń” (*Kerneuropa*) z dominacją Niemiec oraz jej obrzeża i peryferie.
4. Dezintegracja z rozpadem strefy euro na Północ wokół Niemiec oraz rozproszone kraje Południa z możliwością powrotu do walut narodowych oraz ujawnienie się licznych napięć i kontrowersji wzajemnych.

²⁵ Zob. C. Dohmen, *Europa in der Krise. Szenarien für die Zukunft der Währungsunion*, DRadio, 24 IV 2012, [on-line] <http://www.dradio.de/dlf/sendungen/hintergrundpolitik/1735325>, dostęp: 27 III 2013.

5. Syndrom *Mezzodiorno*, czyli niebezpieczeństwo wyłonienia się obok rdzenia lub centrum wokół Niemiec rozpadających się od wewnątrz państw, w których bogate regiony, np. Katalonia w Hiszpanii lub Północ Włoch, odrywają się od regionów biednych w krajach południowej Europy, stwarzając liczne turbulencje, napięcia wewnętrzne i ogólnoeuropejskie²⁶.

Wydaje się, że w hipotetycznej perspektywie krótko- i średniofalowej przy uwzględnieniu wszystkich uwarunkowań i okoliczności z punktu widzenia interesów i możliwości Niemiec najbardziej prawdopodobna i realistyczna będzie realizacja opcji 1 scenariusza z 2013 r.

²⁶ Zob. *Scenario Team Eurozone 2020. Future Scenarios for the Eurozone. 5 Perspectives on the Euro Crisis*, [on-line] <http://search.sweetim.com/s.asp?q=FutureScenariosfortheEurozone.5PerspectivesontheEurocrisis&ln=en&src=1010&lcr=0&st=17&barid={877b4cc9-1b00-417}>, dostęp: 27 III 2013.

www.akademicka.pl

ISBN 978-83-7638-375-0

9 788376 383750